

належали до одного напрямку, тому продовжили будівельні традиції одна одної. Так відбулося з католицизмом і греко-католицизмом, які не зникли, але перетворилися на релігію діаспор, які не відгравали значної ролі у релігійному житті Києва. Російська церква постраждала вже у 20 сторіччі, до 1917 року влада не змінювалася, тому церква панувала в місті.

Ще в Києві було багато релігій, які були діаспорами і не відігравали значної ролі. Це іудаїзм, Вірменська православна церква, лютерани, старообрядці, караїми і мусульмани. Ці напрямки мали взагалі один свій храм, тільки адепти іудаїзму збудували до десятка синагог. Роль таких невеличких релігійних парафій була в тому, що вони вносили різноманітність у релігійне життя міста, а їх храми урізноманітнювали своїми формами міське середовище.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закревский Н. Описание Киева. В 3 т. – Т. 1, 2. – М.: Тип. В. Грачева, 1868. – 950 с.
2. Шулькевич М.М., Дмитренко Т.Д. Киев. – 5-е изд. – К.: Будівельник, 1978. – 464 с.
3. Павлов В.С., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій. – К.: АртЕк, 1999. – 504 с.
4. Бачинська О.В. Релігійне життя Києва у дожовтневий період. – Конотопські читання: Збірник публікацій за результатами Конотопських читань 2011. – Конотоп: Відділ культури і туризму Конотопської міської ради Сумської області, Конотопський міський краєзнавчий музей ім. О.М. Лазаревського, 2011. – Вип. II – С. 10–15.

*Салук Володимир Богданович,
старший науковий співробітник Тернопільського обласного центру
охорони та наукових досліджень пам'яток культурної спадщини,
аспірант КНУБА*

ПАМ'ЯТКИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ, ПРИУРОЧЕНІ 950-ЛІТТЮ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

950-ліття хрещення України-Руси стало справжнім національним святом, яке відзначали усі християнські конфесії протягом 1938-1939 рр. В березні 1938 р., у Кременці православна церква організувала збори Волинського єпархіального комітету по підготовці до святкування 950-ліття хрещення України Володимиром Великим [4]. У Львові в травні того ж року греко-католики з цієї ж нагоди створили оргкомітет «Свята Християнської України» та місцеві ділові Комітети

на кожній парохії. Одним із завдань цих організаційних заходів було спорудження пам'ятників та пам'ятних знаків присвячених ювілейній даті. Активно долучилися до реалізації запланованого українці, які проживали на території сучасної Тернопільщини.

Відкриття ювілейних об'єктів приурочувалися до різних дат і супроводжувалося велелюдними урочистостями. В Галичині це відбувалося у дні рівноапостольних святих Володимира і Ольги (24-28.07.1938), День хрещення Русі (офіційно 14.08.1938), на свято Воздвиження Хреста Господнього (27.09.1938) та в ході проведення на парохіях духовних місій. Майже у кожному населеному пункті було освячено і встановлено біля церков ювілейні хрести, які в переважній більшості виготовлялися з дерева за визначеною формою та розмірами [3, с. 113]. Разом з тим втілювались інші місцеві ініціативи – освячення кам'яних фігур та пам'ятників до 950-ліття хрещення Русі, будівництво і розпис церков, встановлення іконостасів, пожертвування дзвонів та ін. [2, с. 212-216].

Православна Церква офіційно розпочала святкування 12-14 серпня 1938 р., а відтак ювілейні урочистості відбувалися на місцях у дні, залежно від обставин, упродовж серпня–жовтня того ж року [4].

За іронією долі відразу після завершення річного циклу святкувань 950-ліття хрещення Русі, у вересні 1939 р. відбулася окупація території Західної України Радянським Союзом. Протягом кількох десятиліть комуністичний режим СРСР жорстоко боровся з християнством, закривалися і нищилися церкви, руйнувалися сакральні пам'ятки.

Через 80 років по тому, попри різні лихоліття на Тернопільщині залишилося чимало різних об'єктів, які нагадують про поважний ювілей християнської України. На сьогодні велика база для вивчення цієї тематики зберігається в архіві Тернопільського обласного центру охорони та наукових досліджень пам'яток культурної спадщини, спеціалізованої установи яка проводить детальну інвентаризацію пам'яток усієї області [1].

Із відомих нам об'єктів, пов'язаних із 950-літтям хрещення України можна виділити декілька видів. Серед них спостерігаються географічні відмінності по районах, в основному через різну конфесійну приналежність (в той час більша частина Тернопільщини була греко-католицькою, тоді ж як північна частина регіону – православна).

Найпоширенішими були ювілейні дерев'яні хрести із вирізьбленими текстами: «950 – хрещення Русі України 988 1938». Якщо під час святкувань на парохії проводилася духовна місія, то по її завершенні встановлювали хрест, на якому вирізали типовий напис: «Св. Місія. СМЕРТЬ СУД НЕБО ПЕКЛЮ 1938» із додаванням

монашого чину, який проводив духовні навчання («оо. Василіяни» чи «оо. Редемптористи»). Зрозуміло, що більшість дерев'яних хрестів не могли зберегтися до сьогодні через несприятливі природні чинники. Проте, в багатьох населених пунктах віряни встановлювали на місці старих хрестів нові (з різних матеріалів) із відповідними написами чи з додатковими (наприклад: «988-1938-1990»; «988-1988»; «Відновлений у...році»).

Доволі різноманітними були кам'яні пам'ятні знаки. Багато з них складаються із великого хреста на постаменті та багатоступінчастого цоколя. На особливу увагу заслуговує один зі старих хрестів в Борщівському районі, на якому для нащадків залишилася вичерпна інформація: «СЕЙ ХРЕСТ ПОСТАВИЛИ НА СЛАВУ СВ. ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО ХРЕСТИТЕЛЯ УКРАЇНИ В РОЦІ ЮВІЛЕЙНІМ 988-1938 Р. ХЛОПЦІ ЦЕРКОВНОГО БРАЦТВА В ЦИГАНАХ».

Оригінальні збережені пам'ятники можна розпізнати за лексичними особливостями викарбуваних написів. На постаменті під скульптурою Богородиці в с. Сидорів Гусятинського району залишилися імена фундаторів пам'ятника: «Дмитро і Тациянна Шинькар 1938».

Ще одна Богородична скульптура стояла до недавнього часу на подвір'ї відомого монастиря в Улашківцях Чортківського району. Тепер на цьому місці звели нову капличку. На жаль від старої пам'ятки залишилась тільки кам'яна брила від постаменту зі збереженими типовими написами 1938 р.

Деякі пам'ятники були встановлені до 950-літнього ювілею хрещення України, але разом з тим увіковічували її героїв. Так у Збараському районі в с. Залісці зведений великий пам'ятник, який складається з постаменту та колони, увінчаної православним хрестом з Розп'яттям. На ньому вказується 950-та ювілейна річниця, Євангельська цитата старослов'янською мовою та присвята: «На світлу й вічну пам'ять Христоробивим Воїнам...».

Інший пам'ятний знак 1938 року поставлений «На вічний спомин невідомим борцям за віру нарід і волю» знаходиться у с. Мала Білка на Лановеччині. На великому земляному насипі встановлений бетонний хрест, який ніби виростає із гілки стовбура дерева.

До пам'ятної дати масово виготовлялися хрести із мідного сплаву. Вони мають вигляд рівнораменного хреста розміром 0,4x0,4 м, по центру якого у вінку знаходиться вікопомна дата «988 1938». Такі хрести мали чотири отвори і фіксувалися на різних видних місцях у храмах (на фасаді чи в інтер'єрі) або ж могли би прибиватися до

великих дерев'яних хрестів надворі. Відомо, що у селі Малі Чернокінці Чортківського району подібний хрест розміщений над вхідними дверима церкви.

Крім того, на церковних дзвіницях встановлювали ювілейні дзвони. На них позначалася дата, святкова подія 950-ліття, населений пункт та часто імена фундаторів. До прикладу, можна згадати дзвін «Олександрь» в с. Рожиськ Підволочиського району. В іншому ж селі над Збручем на дзвіниці римо-католицького костелу можна побачити дзвін «Ювілейний», на якому українською мовою згадані також «жертводавці з Тарноруди Р.Б. 1938» [1].

Як бачимо, що на Тернопільщині чисельно і різноманітно представлені пам'ятки, які нагадують нам про 950-річчя хрещення України. Хоч не всі ці створені об'єкти збереглися в оригінальному вигляді, проте факт їхнього існування продовжує нести свою місію – нагадувати суспільству про вагомість для всього українського народу цієї епохальної події, яка відбулася в далекому 988 році.

Список використаних джерел та літератури:

1. Архів Тернопільського обласного центру охорони та наукових досліджень пам'яток культурної спадщини.

2. Великий А. Г. З літопису християнської України: церковно-історичні радіолекції з Ватикану / А. Г. Великий. – Рим: Вид-во оо. Василіян, 1977. Т. IX . XX ст. – 305 с.

3. Хроніка. 950-літній ювілей хрещення Руси-України. // Католицька Акція. Вістник Генерального Інституту Католицької Акції Гр.-Кат. Гал. Церк. Провінції. – Львів, 1938. – С. 113.

4. 950-річчя хрещення України-Руси крізь терни репресій [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://vgolos.com.ua/articles/950-richchya-hreshhenya-ukrayiny-rusy-kriz-terny-represij_108818.html